

Meer regels, minder resultaat: de productiviteitsagenda van het regeerakkoord

Gisteren

Het regeerakkoord besteedt ruime aandacht aan het verbeteren van de productiviteit binnen de Rijksoverheid. Deze focus is toe te juichen, aangezien het slecht gesteld is met de doelmatigheid in de publieke sector. De ondermaatse prestaties zijn niet alleen vervelend voor de belastingbetaler, maar ook voor ondernemers. In een krappe arbeidsmarkt zien zij een steeds groter deel van de beroepsbevolking in dienst treden bij de overheid. De vraag is echter of de voorgestelde middelen daadwerkelijk de beloofde productiviteitsgroei zullen opleveren.

De agenda

Het regeerakkoord biedt geen verklaring voor de slechte prestaties van de overheid. Wel duiden de voorgestelde maatregelen impliciet op een aantal verklaringen, zoals een gebrekkige bedrijfsvoering, een tekort aan gespecialiseerde kennis of een wirwar aan organisatievormen. Een integrale visie op het gedrag van politici, beleidsambtenaren, uitvoerders en lobbyisten ontbreekt echter.

In plaats daarvan wordt een opsomming van symptomen gepresenteerd, die met twijfelachtige instrumenten moeten worden bestreden. Om de productiviteit te verbeteren, zou het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) moeten zorgen voor minder (complexe) wet- en regelgeving, minder overhead en een kleiner ambtenarenapparaat. Het regeerakkoord noemt de volgende instrumenten:

1. **Uniformering van de bedrijfsvoering**, bijvoorbeeld op het gebied van ICT, inkoop en HR, door verplichte standaarden en gezamenlijke voorzieningen;
2. **De oprichting van een Nederlandse Digitale Dienst**, die de digitalisering rijksbreed ondersteunt en kwaliteitsstandaarden opstelt;
3. **Vermindering van de afhankelijkheid van externe IT-leveranciers** door zelf IT-talent aan te nemen;

4. **Vereenvoudiging van organisatievormen** binnen de Rijksoverheid, bijvoorbeeld door zelfstandige bestuursorganen onder directe ministeriële verantwoordelijkheid te brengen (zoals het UWV);
5. **Een inhaalslag op het gebied van digitale dienstverlening** voor burgers en bedrijven, waarbij alle overheidsdiensten online toegankelijk moeten zijn;
6. **Efficiencydoelstellingen voor uitvoeringsorganisaties**, waarbij jaarlijks de helft van de besparingen mag worden geherinvesteerd in verbeteringen;
7. **Beperking van de Algemene Bestuursdienst (ABD)** tot het topmanagement, met een wisseling niet vaker dan eens per 7 à 9 jaar. Daarnaast moet er ruimte zijn voor externe werving en de ontwikkeling van specialisatielijnen;
8. **Naleving van de Roemernorm**, door meer specialisten aan te nemen en hen dezelfde waardering en loopbaanmogelijkheden te bieden als managers.

Reflectie

Een van de belangrijkste oorzaken van ondoelmatigheid en lage productiviteitsontwikkeling binnen de publieke dienstverlening is het ontbreken van marktprikkels. Het introduceren van marktprikkels is vaak lastig, maar niet onmogelijk.

Inkoop en inhuur zijn daar voorbeelden van. Is een overheidsdienst als inkoper niet tevreden over de dienstverlening, dan stapt die over naar een andere partij. Ook voor tijdelijke extra activiteiten kan het uit het oogpunt van doelmatigheid aantrekkelijk zijn om voor inhuur te kiezen. Het ligt daarom helemaal niet voor de hand om standaarden en normen te hanteren of diensten te concentreren bij een monopolioïde shared serviceorganisaties, tenzij er andere, belangrijke strategische redenen zijn om activiteiten in huis te houden. De werkelijke oorzaak van de huidige praktijk is dat departementen en uitvoeringsorganisaties niet kritisch zijn op hun bedrijfsvoering, omdat ze over veel te ruime budgetten beschikken.

De werkelijke oorzaak van de huidige praktijk is dat departementen en uitvoeringsorganisaties niet kritisch zijn op hun bedrijfsvoering, omdat ze over veel te ruime budgetten beschikken.

Een andere belangrijke determinant van jarenlange ondoelmatigheid zijn reorganisaties. Uit veel onderzoek naar de effecten van vergaande reorganisaties, zoals fusies, verzelfstandigingen en privatiseringen, blijkt dat de transitiekosten voor een reeks van jaren zeer hoog zijn. Een overheid moet wel heel zeker van zijn zaak zijn dat een ingrijpende reorganisatie op termijn vruchten afwerpt voordat het zo'n beslissing neemt.

Doelmatigheid is theoretisch gezien een reflectie van de kwaliteit van het management. Het is dan op zijn zachtst gezegd opmerkelijk dat doelmatigheidswinst wordt 'teruggegeven' aan een organisatie. Jarenlang mismanagement wordt dan beloond. Het is wel voor te stellen dat de overheid tijdelijke investeringsbijdragen verstrekt voor productiviteitsbevorderende technologische aanpassingen, maar die later tot kortingen in het budget moeten leiden. Uitvoeringsorganisaties hebben immers veelal geen toegang tot andere

financieringsmogelijkheden. In deze context is het wel belangrijk om te onderstrepen dat de doelmatigheid van uitvoeringsorganisaties vaak onder druk komt te staan door externe factoren, zoals de complexe wet- en regelgeving.

Beleidsmakers onderkennen al jaren de negatieve effecten van complexe wet- en regelgeving. Opvallend in de voorstellen is dan ook dat het regeerakkoord een scala aan nieuwe regelgeving aankondigt over uniformering, standaardisering, oprichting van nieuwe diensten, reorganisaties en aanstellingstermijnen van topmanagers. Hoeveel ambtenaren zijn hier weer voor nodig?

Een andere weg

De diepere oorzaken van het slechte functioneren van de overheid liggen in *rent seeking* in het beleidsproces. Bij politici, ambtenaren, uitvoerders, burgers en bedrijven bestaat de neiging om hun eigen belang na te streven en te profiteren van de overheid.

Zo vinden economen al jaren dat de hypotheekrenteaftrek een buitengewoon ineffectief middel is in het huisvestingsdossier. Afschaffing ligt voor de hand, maar voor een aantal politici is op dit dossier geen electoraal gewin te realiseren, burgers met een hypotheek willen er ook niet van af, evenmin als fiscalisten, adviseurs en belastinginspecteurs.

Beleidsmakers onderkennen al jaren de negatieve effecten van complexe wet- en regelgeving. Opvallend in de voorstellen is dan ook dat het regeerakkoord een scala aan nieuwe regelgeving aankondigt.

Baanzekerheid, promoties, prestige, macht, arbeidsvoorwaarden en luiheid zijn allemaal voorbeelden van *rent seeking*. Illustratief hiervoor is dat er in de publieke dienstverlening onmiskenbaar grote technische vooruitgang en dus productiviteitswinst is geboekt. Sprekende voorbeelden zijn de forse teruggang in de ligduur van patiënten in een ziekenhuis, het vaststellen van snelheidsovertredingen en het opleggen van boetes door de politie, en ook de ambtenaar van tegenwoordig werkt niet meer op een typemachine. De hierdoor gerealiseerde productiviteitswinst verdampt door *rent seeking* in de vorm van regels, ambtenaren en adviseurs.

Maatregelen dienen dan ook gericht te zijn op het voorkomen van dit gedrag. Te denken valt hierbij aan het verminderen van het aantal politici (Tweede Kamer naar 75 zetels; Eerste Kamer opheffen), het verminderen van het aantal ambtenaren, het opheffen van uitvoeringsorganisaties en het decimeren van de Belastingdienst. Dit vereist wel dat de samenleving bereid is om de sociale zekerheid te versoberen, de belastingen te hervormen, aftrekposten af te schaffen en de vermogensbelasting te beperken tot hogere vermogens. En door een einde te maken aan de eindeloze overleggen tussen overheid en lobbyclubs. Deze maatregelen zouden vele miljarden euro's opleveren, die vervolgens kunnen worden ingezet voor zorg, volkshuisvesting of lastenverlichting.

Te citeren als

Jos Blank, "Meer regels, minder resultaat: de productiviteitsagenda van het regeerakkoord", **Me Judice** (<https://www.mejudice.nl/>), 9 juni 2026.

Copyright

De titel en eerste zinnen van dit artikel mogen zonder toestemming worden overgenomen met de bronvermelding **Me Judice** (<http://www.mejudice.nl/>) en, indien online, een link naar het artikel. Volledige overname is slechts beperkt toegestaan. Voor meer informatie, zie onze **copyright richtlijnen** (</overig/copyright>).

Afbeelding

Hofvijver, Den Haag. door '**Nanda Sluijsmans**

(https://www.flickr.com/photos/nandasluijsmans/28147222660/in/photolist-JTgSEq-ZFYnhm-21Gg8CC-21Ggvk5-ZqP7fB-fquCGj-ZFXZuJ-fSUjHh-2n1wNmF-2jHeFvA-9KTdZn-dyTXBT-fyCFA-4EhwTd-ZFYfEJ-4bdfxw-4b9eB4-3NkPL-2gpSRz-2guyWE-3NkVB-ebe4mS-eb8rBB-fSVVLn-3Nnyj-S3aeBz-7wsPCc-9KUvCY-8UXilj-D6Uyb-FAoray-2jVrDLw-4ZH6WQ-kBDXM-8rpys8-a5bUBW-7mWV8d-CoDGGA-2m2DpMx-LAQe3-5ZFQMa-ZqPfwK-3NpGD-3NpKJ-2m6h2FC-eb8pft-6MgsrB-2gg4ri-2gg6jD-eb8mJD))'.

Auteurs

Jos Blank (<https://www.mejudice.nl/auteurs/detail/jos-blank>)

IPSE Studies

Gerelateerde artikelen

(<https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/deregulering-zonder-herijking->

[zonder-herijking-
waarom-de-overheid-
ondanks-krimpambities-
toch-blijft-groeien](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/deregulering-zonder-herijking-))

Deregulering zonder Herijking: Waarom de overheid, ondanks krimpambities, toch blijft groeien

([https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/deregulering-zonder-herijking-
ondanks-krimpambities-toch-blijft-groeien](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/deregulering-zonder-herijking-))

Het kabinet streeft deregulering na, maar stelt de onderliggende groei van overheidszaken niet ter discussie. Zonder grondige hervorming zal sprake blijven van een grote en complexe overheid.

(<https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/het->

[vereenvoudigen-van-de-
overheid-blijkt-complex-
maar-er-is-hoop](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/het-))

Het vereenvoudigen van de overheid blijkt complex, maar er is hoop

([https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/het-vereenvoudigen-van-de-overheid-blijkt-complex-
maar-er-is-hoop](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/het-vereenvoudigen-van-de-overheid-blijkt-complex-))

Het besef leeft, zeker na de toeslagenaffaire, dat de overheid eenvoudiger moet. Maar dit lijkt makkelijker gezegd dan gedaan.

([https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-dalende-productiviteit-blijven-de-lonen-bij-de-overheid-stijgen)

[dalende-productiviteit-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-dalende-productiviteit-blijven-de-lonen-bij-de-overheid-stijgen)

[blijven-de-lonen-bij-de-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-dalende-productiviteit-blijven-de-lonen-bij-de-overheid-stijgen)

[overheid-stijgen](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-dalende-productiviteit-blijven-de-lonen-bij-de-overheid-stijgen))

Ondanks dalende productiviteit blijven de lonen bij de overheid stijgen

(<https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/ondanks-dalende-productiviteit-blijven-de-lonen-bij-de-overheid-stijgen>)

De publieke dienstverlening zal de komende jaren steeds verder onder druk komen te staan. Het nieuwe kabinet zal hier sterk op in moeten grijpen, aangezien deze situatie niet houdbaar is.

([https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden)

[moet-europa-doen-nu-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden)

[een-pestkop-de-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden)

[machtigste-man-van-de-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden)

[wereld-is-geworden](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden))

Wat moet Europa doen, nu een pestkop de machtigste man van de wereld is geworden?

(<https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/wat-moet-europa-doen-nu-een-pestkop-de-machtigste-man-van-de-wereld-is-geworden>)

Europa moet de kop niet laten hangen nu Trump aan de macht is, het vraagt juist om actie. In dit artikel bespreekt Arjen van Witteloostuijn wat er nodig is om de machtsstrijd aan te gaan met Amerika.

([https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd)

[bezuinigingen-op-het-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd)

[ambtenarenapparaat-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd)

[kunnen-een-pijnloze-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd)

[ingreep-wordsen-mits-](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd)

[goed-uitgevoerd](https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd))

De bezuinigingen op het ambtenarenapparaat kunnen een pijnloze ingreep worden, mits goed uitgevoerd

(<https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/de-bezuinigingen-op-het-ambtenarenapparaat-kunnen-een-pijnloze-ingreep-wordsen-mits-goed-uitgevoerd>)

Uit een analyse van de productiviteit van kerndepartementen blijkt dat er voldoende is voor productiviteitsverbetering. Hiermee is de bezuiniging geheel te dekken.